

MILOŠ MILADINOV

NOVA FENOMENOLOGIJA

(Herman Šmic, *Kratki uvod u Novu fenomenologiju*,
Akademska knjiga, Novi Sad 2018.)

DOI: <https://doi.org/10.19090/arhe.2019.32.365-368>

U predgovoru knjige *Kratki uvod u Novu fenomenologiju*, autor Herman Šmic naglašava da je njen cilj „da ljudima učini pojmljivim njihov stvarni život, to jest da im posle otklanjanja istorijski oblikovanih izveštačenosti učini pristupačnim neproizvoljno životno iskustvo.“¹ Jedan od ključnih pojmova do kojih Nova² fenomenologija treba da dopre jeste neproizvoljno životno iskustvo, koje je obremenjeno povесnim konstrukcijama i konvencijama. Oslobođanje od ovih najčešće nereflektovano nasleđenih stavova jedan je od zadataka Šmicove koncepcije Nove fenomenologije.

Knjiga *Kratki uvod u Novu fenomenologiju* nastala je kao rezultat obrade predavanja

Hermana Šmice održanih u septembru 2008. godine. Knjiga je, shodno tome, podeljena na sledećih sedam tematskih celina: *Čemu filozofija? Filozofija i nauka. Fenomenološki metod. Šta hoće Nova fenomenologija?, Istorijska obeležja, ljudskog razumevanja sveta i samorazumevanja u Evropi*, potom, *Osoba i pretpersonalni osnovi njene samosvesti; afektivna pogođenost; subjektivne protiv objektivnih činjenica; primitivna prisutnost; telesna dinamika; telesna komunikacija, identitet bez pojedinačnosti; telo bez duše*. Nakon toga sledi poglavlje *Situacije; razvijanje primitivne prisutnosti u svet kao polje mogućeg upojedinjenja u pet dimenzija: prostor, vreme, bivstvovanje i ne-bivstvovanje, relativni identitet, sopstveno i strano; zagonetke vremena*, zatim peto predavanje ima naslov *Stepeni prostornosti: Površinski i bespovršinski prostori; prostornost živog tela i osećanja; osećanja kao polustvari;*

¹ Šmic, H., *Kratki uvod u Novu fenomenologiju*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2018, str. 7.

² Autor Herman Šmic namerno piše *Nova fenomenologija* sa velikim početnim slovom N.

osećanje osećanja; pravo, moral i religija; površ kao otuđenje od živog tela. Naziv šestog poglavlja glasi Nastanak osobe; personalna emancipacija i personalna regresija; lična situacija; telesna dispozicija; lični svet sopstvenog i lični svet stranog; svest i konačno, poslednje, sedmo poglavlje nosi naziv Sloboda.

U prvom poglavlju autor pruža uvid u šire okvire vlastite filozofske pozicije. Šmic filozofiju određuje kao „samoosvešćivanje čovekovog nalaženja sebe u njegovom okruženju.“³ Prema Šmicovom sudu, nefilozofske nauke ispituju objektivne probleme tako što su u potrazi za objektivnim činjenicama. Njima nasuprot, filozofija istražuje subjektivne probleme putem analize objektivnih činjenica. Upravo bi Nova fenomenologija, kao metodski putokaz, trebalo da omogući filozofiji da se adekvatno kreće kroz svoje predmetno polje i probleme.

Jedan od ključnih problema Nove fenomenologije jeste pojam fenomena koji Šmic određuje na sledeći način: „Fenomen za nekoga u određeno vreme jeste stanje

stvari kojem dotična osoba onda ne može zbiljski uskratiti verovanje da je reč o jednoj činjenici.“⁴ Ovo određenje fenomena, prema Šmicu, razlikuje Novu fenomenologiju od starijih fenomenoloških učenja zato što dvostruko relativizuje fenomen s jedne strane, i zbog toga što ne pretenduje da govori o o pojmu stvari, već pre o pojmu *stanja* stvari, s druge strane.

Kako bi filozofija osmišljena kao Nova fenomenologija doprla do fenomena neproizvoljnog životnog iskustva neophodno je, kako smo naglasili u početnim rečenicama ovog prikaza, da odstrani istorijski nasledene konstrukcije koje su samorazumljivo prisutne. Upravo ovakav vid misaone borbe protiv samorazumljivo nasledenih konstrukcija jeste predmet drugog poglavlja. Pojam psihologističkog-redukcionističkog-introjekcionističkog opredmećivanja markira način na koji je zapadni čovek razumeo sebe i okolni svet, prema Šmicu. Ovakvo razumevanje sopstva razlikuje se od čovekovog zahvatanja sebe iz epohe Homera što svedoči o istoričnosti ovog

³ Isto, str. 12.

⁴ Isto, str. 14.

problema. Ispitivanje ovog i sličnih samorazumljivo usvojenih stavova o sopstvu jeste jedan od ključnih problema Nove fenomenologije.

Treće poglavlje počinje ispitivanjem pojma osobe, koju Šmic određuje kao posednika svesti sa sposobnošću pripisivanja sopstva.⁵ Šmicov filozofski interes dalje je vođen problemom afektivne pogođenosti osobe, koju on razume kao subjektivnu činjenicu. Jedna od ključnih karakteristika afektivne pogođenosti tiče se „mojosti“ ovih stanja, koje ih odvaja od onoga što Šmic naziva objektivnim i neutralnim činjenicama. Detaljnu analizu afektivne pogođenosti, koja je potkrepljena mnogobrojnim primerima, te i povezivanje ovog koncepta sa problemom telesnosti potencijalni čitalac može pronaći u nastavku ovog poglavlja.

Predmet analize četvrtog poglavlja jesu situacije i eksplicacija primitivne prisutnosti koju Šmic analizira putem pet sledećih momenata ili dimenzija: prostor, vreme, bivstvovanje i ne-bivstvovanje, relativni identitet i sopstveno i strano. Na ovu analizu oslanja

se predmet ispitivanja petog poglavlja knjige, u čijem je fokusu problem prostornosti. Ispitujući problem (nasleđenog) površinskog i geometrijskog shvatanja prostora, Šmic osmišljava pojam bespovršinskog prostora. Jedan od primera analize ovog koncepta jeste fenomen atmosfere koji autor određuje kao „bezivično zauzimanje bespovršinskog prostora u domenu onoga što se doživljava kao prisutno.“⁶ Kako je moguće osećanja misliti u prostornom smislu jedna je od centralnih tema ovog dela knjige.

Istraživanje u šestom poglavlju usmereno je prema pojmu osobe, odnosno, između ostalog, prema ličnom svetu sopstvenog i ličnom svetu stranog. Pojam lične svesti sopstvenog obuhvata značenja koja su za tu svest subjektivna, dok ličnom svetu stranog pripadaju ona značenja koja su kroz neutralizaciju, tj. objektivizaciju izgubila subjektivnost. Konačno, analiza u poslednjem, sedmom poglavlju posvećena je problemu slobode. Ispitujući naturalistička stanovišta, tj. dovodeći u pitanje naturalističku tezu o poricanju slobode, autor pokušava da osmisli ovaj fenomen

⁵ Isto, str. 35.

⁶ Isto, str. 91.

u polemici sa često zastupljenim savremenim koncepcijama ovog fenomena.

Knjiga *Kratki uvod u Novu fenomenologiju* Hermana Šmica može približiti potencijalnom čitaocu neke od ključnih problema u savremenim fenomenološkim koncepcijama. Međutim, treba imati u vidu da ovo delo može biti interesantno i istraživačima iz drugih filozofskih škola mišljenja jer razmatra gotovo univerzalne filozofske probleme poput pojmova sopstva i slobode. Pored konkretnih i preciznih formulacija, autorova objašnjenja su upotpunjena mnogobrojnim primerima koji olakšavaju razumevanje argumentacije pri ispitivanju kompleksnih filozofskih problema.